

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ		
1. Датум и орган који је именовео комисију: 4.2.2022., Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду		
2. Састав комисије у складу са <i>Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду</i> :		
1. Снежана Смедеревац	редовни професор	Психологија личности, 24. март 2011. године
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет у Новом Саду		Председник
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
2. Душанка Митровић	редовни професор	Психологија личности, 29. мај 2014. године
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет у Новом Саду		Члан
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
3. Татјана Бугарски	редовни професор	Кривично право, 1. јун .2017. године
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Правни факултет у Новом Саду		Члан
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
4. Валентина Баић	ванредни професор	Психологија криминала, 7. јун 2017. године
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Криминалистичко-полицијски универзитет у Београду		Члан
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
5. Петар Чоловић	ванредни професор	Психологија, 09.01.2018. године
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет у Новом Саду		Ментор
установа у којој је запослен-а		функција у комисији

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Милан, Весна, Ољача</p> <p>2. Датум рођења, општина, држава: 03.07.1990. године, Нови Сад, Република Србија</p> <p>3. Назив факултета, назив претходно завршеног нивоа студија и стечени стручни/академски назив: Филозофски факултет, мастер студије психологије, дипломирани психолог – мастер</p> <p>4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија: 2014. година, Докторске академске студије психологије</p>
III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:
Карактеристике починилаца кривичних дела: животна историја и особине личности
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:
<p>Навести кратак садржај са назнаком броја страница, поглавља, слика, схема, графикона и сл.</p> <p>Дисертација се састоји од 195 страна, 6 поглавља, 245 референци, 32 табеле, 1 слике, 7 графикона и 16 прилога. Садржај дисертације је следећи: 2 Резиме, 4 Abstract, 10 Увод, 10 Основни појмови: уводна разматрања о затворској популацији и кривичним делима, 16 Теоријске концепције КФП у криминологији и психологији, 20 Профилисање у криминалистичкој и психолошкој пракси – историјски преглед и савремени приступи, 26 Криминолошки и психолошки профили, класе и типови, 28 Контекстуални и диспозициони чиниоци у психолошком профилисању, 32 Диспозициони чиниоци релевантни за психолошко профилисање - Базичне особине личности 32 Кратак историјски преглед најутицајнијих модела базичних особина личности, 35 Особине личности и криминалне форме понашања, 42 Диспозициони чиниоци релевантни за психолошко профилисање - мрачна тетрада, 49 Теорија животне историје и криминално понашање. 52 Полне разлике у контексту затворске популације, 55 Проблем, циљеви и хипотезе истраживања, 60 МЕТОД, 60 Узорак, 60 Узорак испитаника из опште популације, 62 Узорак испитаника из затворске популације, 68 Разлике у социодемографским карактеристикама између испитаника из опште и затворске популације, 70 Процедура, 71 Инструменти, 75 Нацрт истраживања и статус варијабли, 76 Дефинисање ширих категорије кривичних дела, 79 Припрема података за анализе, 81 План анализе података, 83 РЕЗУЛТАТИ, 83 Прелиминарне анализе, 83 Дескриптивни статистички параметри и поузданост, 87 Корелације између димензија упитника ВП+2, АСП, СД-3 и К-СФ-42, 90 Анализа латентних класа у простору димензија упитника АСП, СД-3, ВП+2 и К-СФ-42, 90 Анализа латентних класа у простору базичних особина личности, 97 Анализа латентних класа у простору мрачних особина личности, 102 Анализа латентних класа у простору димензија ЛХТ, 108 Повезаност шире дефинисаних категорија КД са латентним класама изолованим у простору димензија ЛХТ, базичних и „мрачних“ особина личности, 108 Повезаност латентних класа у простору базичних особина личности са шире дефинисаним категоријама КД, 109 Повезаност латентних класа у простору мрачних особина личности са шире дефинисаним категоријама КД, 111 Повезаност латентних класа у простору димензија ЛХТ са шире дефинисаним категоријама КД, 113 Повезаност социодемографских карактеристика са шире дефинисаним категоријама КД, 115 Повезаност криминолошких карактеристика са шире дефинисаним категоријама КД, 117 Повезаност припадности популацији са димензијама Теорије животне историје, 119 Полне разлике у контексту затворске популације, 123 Дискусија, 125 Латентне класе у простору базичних особина личности, мрачне тетраде и Теорије животне историје, 130 Повезаност припадности латентним класама са шире дефинисаним категоријама КД, 133 Повезаност социодемографских и криминолошких карактеристика са шире дефинисаним категоријама КД, 137 Предвиђање припадности (затворској) популацији на основу димензија Теорије животне историје, 140 Полне разлике у контексту затворске популације, 142 Теоријске и практичне импликације истраживања, 144 Ограничења и смернице за наредна истраживања, 146 Завршна разматрања, 148 ЛИТЕРАТУРА, 175 ПРИЛОГ.</p>

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Наслов дисертације је концизан и јасан, јасно указује на предмет истраживања које је спроведено у оквиру дисертације.

Резиме дисертације је написан у односу на стандарде за писање резимеа у контексту емпиријских истраживања. Обухвата информације о кључним теоријским поставкама, методологији и резултатима истраживања као и кратак осврт на дискусију добијених резултата и смернице за наредна истраживања.

Теоријски, односно уводни део дисертације разматра све неопходне појмове, конструкте, моделе и приступе истраживању криминалних форми понашања (КФП), које су од значаја за тему дисертације. Уводни део је подељен у девет теоријских целина, односно одељака. У склопу првог одељка су адекватно размотрени и дефинисани сви појмови, који су од значаја за дисертацију, и који се односе на кривично право, казнено-поправни систем Републике Србије и психолошке аспекте упуштања у КФП. У склопу другог одељка у уводном делу дисертације, разматрају се релевантне и савремене теоријске концепције и модели, који су значајни за разумевање КФП, из перспективе криминологије и психологије. Историјски преглед приступа профилисању, као и савремени приступи профилисању у криминалистичкој и психолошкој пракси су размотрени у трећем одељку уводног дела, док се у четвртном одељку систематично приказују сличности и разлике између криминолошких и психолошких профила, класа и типова. Пети одељак уводног дела прави преглед диспозиционих и контекстуалних чинилаца који си од кључног значаја за разумевање КФП и психолошког профилисања лица осуђених на издржавање казне затвором. У шестом одељку су приказани најрелевантнији диспозициони чиниоци за психолошко профилисање осуђених лица – базичне и „мрачне“ особине личности, док су у склопу седмог одељка размотрени најважнији контекстуални чиниоци, са посебним нагласком на Теорију животне историје, која представља савремени концептуални оквир за изучавања наведених феномена. Полне разлике унутар затворске популације, у контексту свих релевантних контекстуалних и диспозиционих чинилаца, су представљени у осмом одељку уводног дела. У последњем, деветом одељку су размотрени проблем, циљеви и хипотезе истраживања, односно дисертације. У последњем, деветом одељку уводног дела дисертације, као основни проблем истраживања се наводи утврђивање специфичних профила починиоца кривичних дела, у односу на социодемографске и криминолошке карактеристике, као и у односу на базичне, „мрачне“ и димензије Теорије животне историје. Из проблема истраживања произилазе два истраживачка питања. Прво истраживачко питање се односи на степен конгруенције карактеристика профила између затворске и опште популације, док се друго истраживачко питање односи на испитивање разлика између карактеристика различитих профила унутар затворске популације, односно испитивање разлика у карактеристикама профила код лица осуђених за различита кривична дела. У односу на проблем истраживања, као и у односу на истраживачка питања, дефинисано је осам хипотеза истраживања.

На основу претходно наведеног је закључено да кандидат систематично, темељно и аргументовано разматра све релевантне контекстуалне и диспозиционе чиниоце, односно све потенцијално важне карактеристике осуђених лица, које могу бити од централног значаја приликом психолошког профилисања лица осуђених за чињење кривичних дела. Структура уводног дела је организована од општег ка специфичном – на овај начин кандидат систематично и јасно представља теоријске концепте као и савремене моделе изучавања КФП, прави добар преглед релевантних истраживања и постепено, кроз релевантна теоријска разматрања, уводни део дисертације доводи до проблема истраживања. Проблем истраживања је веома добро дефинисан и добро аргументован, у односу на резултате претходних истраживања. Компарацијом различитих психолошких и криминолошких теорија и модела које претендују да објасне КФП, као и детаљним приказом резултата претходних савремених истраживања, кандидат уједно указује и на питања, односно истраживачке проблеме, који су унутар ове области занемарени или који су веома ретко истраживани. На овај начин, односно употребом поменутог приступа, важност истраживачког проблема је јасно истакнута. Посебна вредност овог дела рада се огледа у свеобухватном прегледу и компарацији криминалистичких и психолошки модела који претендују да објасне КФП, као и свеобухватном приступу различитим чиниоцима који могу утицати на испољавање КФП, који су из домена психологије и криминалистике. Колико је комисији познато, уводни део дисертације је уједно и први преглед и компарација релевантних модела објашњења КФП на домаћим просторима.

Методолошки део, односно одељак Метод, подељен је на седам мањих одељака. Прва два одељка се односе на узорак испитаника и процедуру прикупљања података. Прикупљање података из

опште популације је одобрено од стране Етичке комисије Одсека за психологију, Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду, и трајало је током 2019. године. Узорак испитаника из опште популације обухвата одговоре 1079 испитаника (60.3% мушког пола), просечне старости око 38 година. Прикупљање података из затворске популације је одобрено од директора Управе за извршење кривичних санкција Министарства правде Републике Србије, и трајало је од краја 2019. године до средине 2020. године. Прикупљање података је спроведено у Казнено-поправним заводима Сремска Митровица и Забела, за подузорок осуђеника мушког пола, и у казнено-поправном заводу Забела, за подузорок осуђеника женског пола. Узорак испитаника из затворске популације обухвата одговоре 373 испитаника (86.9% мушког пола), просечне старости око 37 година. Све релевантне карактеристике оба узорка, као и њихово поређење су наведени у склопу овог одељка. У истраживању су примењена два упитника за прикупљање социодемографских и криминолошких варијабли, као и четири стандардизована психолошка мерна инструмента – упитник Великих пет плус два намењен процени базичних димензија личности, упитник К-СФ-42 намењен процени димензија Теорије животне историје и два упитника намењена процени димензија мрачне тетраде – СД-3 и АСП. Нацрт истраживања и дефинисање статуса варијабли је веома прецизно приказано у наредном, четвртном одељку, док се у петом одељку разматрају три критеријума за сврставање кривичних дела у шире дефинисане категорије кривичних дела: критеријум насиља, емпиријски критеријум и критеријум врсте деликта. Последња два одељка разматрају примењене процедуре припреме података за анализе као и план анализе података.

Резултати истраживања обухватају већи број комплексних техника за анализу података, чија примена је у складу са постављеним хипотезама истраживања. Иако одељак Резултати садржи велики број различитих анализа као и табеларних и графичких приказа резултата, написан је концизно и прегледно, те је из тог разлога веома лак за праћење и разумевање. Одељак резултати је организован у односу на централне конструкте истраживања, али на тај начин да су сви резултати директно и јасно доведени у везу са постављеним хипотезама. Прве три хипотеза, која се односе на (1) испитивање повезаности шире дефинисаних категорија кривичних прекршаја са типовима идентификованим на димензијама базичних, „мрачних“ и димензија Теорије животне историје, (2) важност типа кривичног дела за које је лице осуђено приликом разумевања КФП и (3) важност социодемографских и криминолошких карактеристика лица осуђених за поједина кривична дела (нпр. насилна кривична дела, убиство, сексуалне деликте...) су испитана применом Пирсоновог χ^2 теста. Четврта хипотеза истраживања, која је разложена на три специфичне хипотезе, које претпостављају: (1) одређен број изолованих типова на свакој популацији посебно, (2) сагласност резултата овог истраживања, у односу на образац скорова унутар изолованих типова, са резултатима претходних истраживања и (3) значајан допринос димензија Позитивне и Негативне валенце приликом објашњења изолованих типова на затворској популацији, је испитана применом анализе латентних класа. Пета хипотеза, која претпоставља могућност предикције припадности популацији (затворској или општој), на основу димензија Теорије животне историје, испитана је применом бинарне логистичке регресије. Шеста хипотеза, која се односи на постојање полних разлика унутар затворске популације, а у контексту базичних, „мрачних“ и димензија Теорије животне историје, испитана је применом мултиваријатне анализе варијансе (MANOVA). Поред наведених анализа, у овом делу дисертације су приказани резултати и већег броја других анализа, које нису директно у вези са хипотезама истраживања, већ имају функцију детаљнијег описа структуре прикупљених података и бољег разумевања резултата анализа које одговарају на постављене хипотезе истраживања. Анализа латентних класа је спроведена у R програмском окружењу, док су преостале анализе спроведене у програму SPSS.

У поглављу дискусија, кандидат добијене резултате организује и интерпретира у складу са проблемом, задацима и хипотезама истраживања. Унутар овог одељка се разматрају базични психолошки механизми који стоје у основи КФП, како у односу на резултате истраживања, тако и у односу на релевантне теоријске поставке приказане у уводном делу дисертације. Овакав приступ интерпретације добијених резултата је резултовао идентификацијом одређених теоријских поставки које је неопходно редефинисани како би савремене теорије КФП овај феномен могле да објасне на целовити и адекватнији начин. Из добијених резултата и њихове интерпретације су изведене практичне и теоријске импликације истраживања. У дискусији су такође, на аргументован начин, истакнуте предности и недостаци истраживања, као и смернице за наредна истраживања.

У склопу дисертације је приказана савремена и релевантна литература. Списак литературе садржи референце форматиране у складу са АПА-7 стандардом.

У Прилозима су наведени мерни инструменти и резултати допунских анализа.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ:

- Oljača, M., Sadiković, S., Dinić, B. M., & Baić, V. (2021). Dark Tetrad and psychological distress among male violent offenders and male community adults. *Primenjena Psihologija*, 14(4), 509–537. doi:10.19090/pp.2021.4.509-537 **M23**
- Baić, V., Radovanović, I., & Oljača, M. (2020). Sociodemographic characteristics of the homicidal population. *Bezbednost*, 62(1), 23–47. doi:10.5937/bezbednost2001023b **M52**
- Baić, V., Ivanović, Z., & Oljača, M. (2019). Exploitation of minors for pornographic purposes the sociodemographic and criminal profile of the perpetrator. *NBP – Journal of Criminalistics and Law*, 24(3), 29–44. doi:10.5937/nabepo24-22247 **M51**
- Oljača, M., Baić, V., & Dinić, B. (2019, March). Typology Of Perpetrators Of Certain Criminal Offenses With Elements Of Violence. In Proceeding of the XXV Scientific conference Empirical studies in psychology (pp. 43-46). **M33**
- Otašević, B., Jovanov, M., & Oljača, M. (2015). RAZLIKE U DIMENZIJAMA AGRESIVNOSTI IZMEĐU NASILNIH I NENASILNIH PRESTUPNIKA I PRIPADNIKA OPŠTE POPULACIJE. *Primenjena Psihologija*, 7(4), 565–579. doi:10.19090/pp.2014.4.565-579 **M24**

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА:

Кључни резултати истраживања могу бити размотрени у односу на специфична истраживачка питања, која директно произилазе из проблема истраживања.

Прво истраживачко питање се односи на степен конгруенције карактеристика профила између припадника опште и затворске популације. Резултати указују на закључак да је конгруенције карактеристика профила изражена у високом степену када је реч о диспозиционим чиниоцима, односно базичним и „мрачним“ особинама личности. Када је реч о контекстуалним чиниоцима, односно димензијама Теорије животне историје, конгруенција профила између ове две популације готово да не постоји. Добијени резултати могу бити схваћени и као резултати који указују на значај испитивања контекстуалних чинилаца приликом разумевања КФП.

Друго истраживачко питање се односи на испитивање разлика између карактеристика различитих профила унутар затворске популације, односно испитивање разлика у карактеристикама профила код лица осуђених за различита кривична дела. Резултати овог истраживања су указали на закључак да су социодемографске и криминолошке карактеристике доследно и значајно повезане са сва три критеријума шире дефинисаних категорија КД.

Када се добијени резултати сагледају истовремено, они указују на: (1) важност испитивања контекстуалних чинилаца приликом разумевања КФП и (2) веома велику важност контекстуалних чинилаца за разумевање појединачних (категорија) кривичних дела. Добијени резултати уједно представљају и један од најважнији научних доприноса спроведеног истраживања.

Генерално посматрано, резултати овог истраживања пружају значајан допринос постојећим знањима о факторима вулнерабилности за КФП као и идентификацији психолошких механизма који се налазе у основи КФП и који су условљени различитим контекстуалним и диспозиционим чиниоцима. Вероватно највећи допринос спроведеног истраживања се огледа у томе што је прво истраживање овог типа и обима на простору Републике Србије, те уједно представља и полазну основу за сва наредна, систематична испитивања КФП.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА:

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Резултати су приказани табеларно или графички, у зависности од врсте анализе и сложености резултата. Комплексни табеларни прикази допуњени су одговарајућом легендом, односно тумачењима специфичних термина. Графички приказ кључних резултата (профила група) конципиран је тако да на прегледан и транспарентан начин укажу на разлике и сличности профила.

Приказ и тумачење резултата истраживања је у складу са највишим стандардима за приказивање и тумачење резултата научних истраживања.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме?

Дисертација је написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе?

Дисертација садржи све битне елементе.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци?

Оригиналан допринос науци ове дисертације се огледа у томе што дисертација:

- **представља један од првих свеобухватних покушаја да унапреди разумевање КФП кроз**

<p>испитивање психолошких, криминолошких и социодемографских карактеристика лица осуђених на издржавање казне затвором;</p> <ul style="list-style-type: none"> - користи савремен методолошки приступ изучавању КФП; - користи савремене и комплексна статистичке процедуре анализе података са циљем да се добије одговор на постављене хипотезе истраживања; - пружа важне теоријске и практичне импликације за разумевање КФП.
<p>4. Који су недостаци дисертације и какав је њихов утицај на резултат истраживања?</p>
<p>Дисертација нема недостатака, осим ограничења истраживања које кандидат детаљно разматра у одељку Дискусија. Ограничења истраживања не утичу значајно на резултате истраживања.</p>
<p>X ПРЕДЛОГ:</p>
<p>На основу наведеног, комисија предлаже:</p>
<p>а) да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана;</p>

Место и датум:

У Новом Саду,

28.01.2022. године

1. др Снежана Смедеревац, редовни професор

_____, председник

2. др Душанка Митровић, редовни професор

_____, члан

3. др Татјана Бугарски, редовни професор

_____, члан

4. др Валентина Баић, ванредни професор

_____, члан

5. др Петар Чоловић, ванредни професор

_____, ментор

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај и да исти потпише.